

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS TARNYBOS ĮSTATYMO
(2018 M. BIRŽELIO 29 D. REDAKCIJA) 40 STRAIPSNIO 1 DALIES
3 PUNKTO, 41 STRAIPSNIO 2 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS
RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2021 m. gruodžio 22 d. Nr. KT201-A-N15/2021

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Giedrės Lastauskienės, Vytauto Mizaro, Algio Norkūno, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės,

sekretoriaujant Daivai Pitrenaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2021 m. lapkričio 25 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 13-A/2021 pagal pareiškėjos [duomenys neskelbiami] prašymą Nr. 1A-13/2021 ištirti, ar:

– Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 40 straipsnio 1 dalies 3 punktas,

– Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) 41 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad už nušalinimo laikotarpį valstybės tarnautojui darbo užmokestis nemokamas.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Prašymo aplinkybės ir pareiškėjos argumentai

1. Pareiškėja kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą su prašymu panaikinti

[duomenys neskelbiami] direktoriaus 2019 m. lapkričio 25 d. įsakymą, kuriuo, remiantis Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija) (toliau – ir Įstatymas) 40 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 3 dalimi, 41 straipsnio 2, 3 dalimis, pareiškėja nušalinta nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos, nušalinimo laikotarpiu nemokant darbo užmokesčio. Vilniaus apygardos administracinis teismas 2020 m. kovo 24 d. sprendimu administracinėje byloje pareiškėjos skundą atmetė. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2020 m. spalio 7 d. nutartimi administracinėje byloje netenkino pareiškėjos apeliacinio skundo ir pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

2. Pareiškėjos prašymas grindžiamas šiais argumentais.

2.1. Ginčydama Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkto atitiktį Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, pareiškėja pažymi, kad valstybės tarnautojai, nušalinami nuo pareigų pagal ginčijamą teisinį reguliavimą, atsiduria blogesnėje padėtyje dėl šios priemonės taikymo pagrindo, trukmės, panaikinimo galimybių, palyginti su valstybės tarnautojais, kurie dėl įtarimo padarius tą pačią nusikalstamą veiką, kaip ir nurodytoji ginčijamame Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte, yra nušalinami nuo pareigų remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 157 straipsniu „Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas“ (su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu). Pareiškėjos teigimu, BPK 157 straipsnį (su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) taikant kartu su kitomis BPK nuostatomis, priešingai nei taikant ginčijamą Įstatyme įtvirtintą teisinį reguliavimą, vertinama individuali kiekvieno asmens situacija (be kita ko, sprendžiant dėl nušalinimo nuo pareigų skyrimo, jo taikymo pratęsimo ar panaikinimo, kiekvienu konkrečiu atveju vertinamas šios priemonės reikalingumas ir tikslingumas).

2.2. Ginčydama Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkto atitiktį Konstitucijos 33 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo principams, pareiškėja pažymi, kad pagal ginčijamą teisinį reguliavimą valstybės tarnautoją į pareigas priimančias asmuo ar jo įgaliotas asmuo įpareigotas nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų visais atvejais, kai gaunama informacijos, kad valstybės tarnautojas įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, šią priemonę taikant iki baudžiamojo proceso pabaigos.

Pareiškėjos nuomone, toks teisinis reguliavimas, pagal kurį nenustatyta galimybė valstybės tarnautoją į pareigas priimančiam asmeniui ar jo įgaliotam asmeniui, atsižvelgiant į individualią kiekvieno valstybės tarnautojo situaciją, vertinti, ar dėl aplinkybių, susijusių su valstybės tarnautojo traukimu baudžiamajon atsakomybėn, ikiteisminiu tyrimu, kyla tokių abejonių dėl asmens patikimumo ir lojalumo Lietuvos valstybei, kad jam toliau dirbant valstybės tarnyboje galėtų kilti grėsmė konstituciškai svarbiems tikslams, neatitinka iš konstitucinio proporcingumo principo

kylančio reikalavimo pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių ribojimus, *inter alia* nušalinimo nuo pareigų taikymo trukmę, ir yra neproporcingas konstitucinės piliečio teisės lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą, kiekvieno asmens teisės laisvai pasirinkti darbą varžymas.

2.3. Ginčydama Įstatymo 41 straipsnio 2 dalies tiek, kiek nurodyta, atitiktį Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo principams, pareiškėja nurodo, kad nušalintas nuo pareigų valstybės tarnautojas neapibrėžtą laiką negauna jokių pajamų, jam netaikomos jokios socialinės garantijos, be kita ko, jis nedraudžiamas socialiniu draudimu, neturi teisės gauti ligos, darbo paieškos išmokų. Taip, pasak pareiškėjos, valstybės tarnautojo atžvilgiu sukuriama konstituciškai nepagrįstas, neproporcingas teisinis bei socialinis netikrumas ir nesaugumas, kartu pažeidžiama konstitucinė asmens teisė gauti socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų nustatytais atvejais.

II

Suinteresuoto asmens atstovo argumentai

3. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Lietuvos Respublikos Seimo atstovo Seimo nario Bronislovo Matelio rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens Seimo atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

3.1. Suinteresuoto asmens atstovas pažymi, kad Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintas valstybės tarnautojų nušalinimo nuo pareigų institutas taikomas vienodai visiems valstybės tarnautojams, todėl Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas nepažeidžiamas.

3.1.1. Suinteresuoto asmens atstovas teigia, kad Įstatymo 40 straipsnio 1 dalyje nustatyti valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų atvejai leidžia kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją ir individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus. Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte reglamentuojamas nušalinimo atvejis tarnybinių santykių kontekste, siekiant apsaugoti valstybės ir visos visuomenės interesus, garantuoti, kad valstybės tarnautojo pareigas eitų tik aukštus įstatyme nustatytus reikalavimus atitinkantys asmenys. Tuo tarpu Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 4 punkte reglamentuojamas nuo į pareigas priimančio asmens ar jo įgalioto asmens valios nepriklausantis valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų atvejis – valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų kitų įstatymų (*inter alia* BPK) nustatytų subjektų sprendimu šių įstatymų nustatytais sąlygomis ir tvarka. Suinteresuoto asmens atstovas atkreipia dėmesį į tai, kad Įstatymas ir BPK reglamentuoja skirtingus visuomeninius santykius, jų prigimtis, paskirtis ir tikslai skiriasi, todėl į šiuos skirtumus turi būti atsižvelgiama ir vertinant nušalinimo nuo pareigų taikymo teisinį pagrindą, jo trukmę bei panaikinimo galimybę.

3.1.2. Suinteresuoto asmens atstovo nuomone, ginčijamoje nuostatoje nustatytas valstybės tarnautojo nušalinimo iki baudžiamojo proceso pabaigos terminas yra siejamas su valstybės tarnautojo statusu, t. y. su reikalavimu jam turėti nepriekaištingą reputaciją. Esant įtarimui ar kaltinimui valstybės tarnautojui padarius tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtarimui ar kaltinimui padarius nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, kyla pagrįstų abejonių dėl valstybės tarnautojo nepriekaištingos reputacijos, todėl, suinteresuoto asmens atstovo teigimu, tokio asmens nušalinimas nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos laikytinas proporcinga priemone. Remdamasis oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, suinteresuoto asmens atstovas teigia, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas valstybės tarnybos santykius ir siekdamas konstituciškai pagrįsto tikslo užtikrinti einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą, privalo nustatyti *inter alia* reikalavimus valstybės tarnautojų reputacijai, be kita ko, jų nušalinimą nuo pareigų visais atvejais, kai gaunama informacijos, kad valstybės tarnautojas yra įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba yra įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, šią priemonę taikant iki baudžiamojo proceso pabaigos.

3.2. Dėl Įstatymo 41 straipsnio 2 dalies tiek, kiek nurodyta, atitiktis Konstitucijai suinteresuoto asmens atstovas pažymi, kad Konstitucijos 48 straipsnyje yra ginama žmogaus teisė gauti teisingą apmokėjimą už atliktą darbą, tuo tarpu valstybės tarnautojas, nušalintas nuo pareigų, jokių darbo funkcijų neatlieka.

3.2.1. Be to, suinteresuoto asmens atstovas pabrėžia, kad įstatymų leidėjas valstybės tarnautojo nepagrįsto nušalinimo atveju numatė pasekmių kompensavimo mechanizmą, t. y. nustatė, kad, valstybės tarnautoją nuo tarnybos nušalinus nepagrįstai ar nepasitvirtinus aplinkybėms, lėmusioms nušalinimą, jis grąžinamas į eitas pareigas ir jam išmokamas darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo tarnybos, taip pat delspinigiai. Toks teisinis reguliavimas, suinteresuoto asmens atstovo nuomone, leidžia teigti, kad taikoma priemonė yra proporcinga (be kita ko, ir jos trukmės aspektu). Suinteresuoto asmens atstovas atkreipia dėmesį ir į tai, kad pagal Įstatymo 18 straipsnį nuo pareigų nušalintas valstybės tarnautojas, kaip ir bet kuris kitas valstybės tarnautojas, gali dirbti kitą darbą ne valstybės tarnyboje ir gauti už šį darbą atlyginimą.

3.2.2. Suinteresuoto asmens atstovas taip pat pažymi, kad pareiškėjos argumentai dėl socialinių garantijų nušalintam valstybės tarnautojui nėra nei Įstatymo 41 straipsnio 2 dalies, nei šio įstatymo reguliavimo dalykas, todėl, jo manymu, jų atitiktis Konstitucijos 52 straipsniui, kuriame įtvirtinta, kad valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų nustatytais atvejais, neturėtų būti vertinama.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

4. Seimas 1999 m. liepos 8 d. priėmė Valstybės tarnybos įstatymą, kuris ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, be kita ko, Seimo 2018 m. birželio 29 d. priimtu Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 pakeitimo įstatymu, kuriuo Valstybės tarnybos įstatymas išdėstytas nauja redakcija.

Valstybės tarnybos įstatyme (2018 m. birželio 29 d. redakcija) yra nustatyta pagrindiniai valstybės tarnybos principai, valstybės tarnautojo teisės ir pareigos, atsakomybė, darbo užmokestis, socialinės ir kitos garantijos, valstybės tarnybos valdymo teisiniai pagrindai (1 straipsnis).

5. Įstatymo 40 straipsnyje „Valstybės tarnautojo nušalinimas nuo pareigų“, kurio 1 dalies 3 punktas ginčijamas šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„1. Valstybės tarnautojas nuo pareigų privalo būti nušalintas:

1) jeigu valstybės tarnautojas darbo vietoje pasirodė neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas likusiam tos dienos (pamainos) darbo laikui;

2) jeigu nėra pareigų, į kurias valstybės tarnautojas gali būti perkeltas Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nustatyta tvarka jam uždraudus dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, arba valstybės tarnautojas nesutinka būti perkeltas į kitas pareigas. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas Valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo nustatyta tvarka atliekamo patikrinimo laikotarpiui;

3) jeigu šio straipsnio 3 dalyje nurodyti asmenys gauna informacijos, kad valstybės tarnautojas įtariamasis ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamasis ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas iki baudžiamojo proceso pabaigos;

4) kitų įstatymų nustatytų subjektų sprendimu šių įstatymų nustatytais sąlygomis ir tvarka.

2. Valstybės tarnautojas nuo pareigų gali būti nušalintas, jeigu:

1) dėl valstybės tarnautojo yra pradėtas tarnybinio nusižengimo tyrimas ar tarnybinis patikrinimas ir valstybės tarnautojas toliau eidamas pareigas trukdo ar siekia paveikti tarnybinio nusižengimo tyrimo ar tarnybinio patikrinimo eigą ar rezultatus. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas tarnybinio nusižengimo tyrimo ar tarnybinio patikrinimo laikui (į šį terminą neįskaitomas valstybės tarnautojo laikinojo nedarbingumo ar atostogų laikas);

2) tarnybinio nusižengimo tyrimas ar tarnybinis patikrinimas atliekamas dėl veikos, už kurią valstybės tarnautojas gali būti atleistas iš pareigų. Šiuo atveju valstybės tarnautojas nušalinamas tarnybinio nusižengimo tyrimo ar tarnybinio patikrinimo laikui (į šį terminą neįskaitomas valstybės tarnautojo laikinojo nedarbingumo ar atostogų laikas).

3. Valstybės tarnautojas nuo pareigų nušalinamas jį į pareigas priimančio asmens ar jo įgalioto asmens, o kai valstybės tarnautoją į pareigas priima Seimas, Vyriausybė, savivaldybės taryba, – atitinkamai Seimo Pirmininko, Ministro Pirmininko, savivaldybės mero sprendimu.

4. Sprendime nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų turi būti nurodytas laikotarpis, kuriam valstybės tarnautojas nušalinamas nuo pareigų, nušalinimo priežastys, teisinis pagrindas, sprendimo apskundimo tvarka ir terminai.“

Taigi Įstatymo 40 straipsnyje yra nustatyti atvejai, kada valstybės tarnautojas privalo (1 dalis) ar gali (2 dalis) būti nušalintas nuo pareigų, taip pat nurodyti asmenys, turintys teisę priimti sprendimą nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų (3 dalis), ir įtvirtinti reikalavimai, keliami tokio sprendimo, kuriuo valstybės tarnautojas nušalinamas nuo pareigų, turiniui (4 dalis).

5.1. Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose yra įtvirtinti konkretūs atvejai, kada valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų, kaip antai: kai valstybės tarnautojas pasirodo darbo vietoje neblaivus ar apsvaigęs nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų (1 punktas) arba kai nėra pareigų, į kurias valstybės tarnautojas gali būti perkeltas uždraudus jam dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija (2 punktas), arba kitų įstatymų nustatytų subjektų sprendimu (4 punktas). Pažymėtina, kad tik Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nustatytais atvejais valstybės tarnautojas turi būti nušalintas nuo pareigų, t. y. jo nušalinimas nuo pareigų yra privalomas. Tuo tarpu Įstatymo 40 straipsnio 2 dalyje nustatytais atvejais, susijusiais su tarnybinio nusižengimo tyrimu arba tarnybinio patikrinimu, valstybės tarnautojas gali, bet neprivalo būti nušalintas nuo pareigų.

5.2. Įstatymo 40 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtinti reikalavimai sprendimo dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų turiniui – tokiaame sprendime *inter alia* turi būti nurodyta laikotarpis, kuriam valstybės tarnautojas nušalinamas nuo pareigų, nušalinimo priežastys ir tokio nušalinimo teisinis pagrindas.

6. Vienas iš valstybės tarnautojo privalomo nušalinimo nuo pareigų atvejų yra nustatytas šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamame Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte, pagal kurį asmuo, priimantis sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, gavęs informacijos, kad valstybės tarnautojas įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, privalo priimti sprendimą nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų. Pagal Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą, aiškinamą kartu su šio

straipsnio 4 dalimi, sprendime nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų turi būti nurodyta, kad valstybės tarnautojas nušalinamas nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos.

6.1. Taigi iš ginčijamo Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinto valstybės tarnautojo laikino nušalinimo nuo pareigų teisinio reguliavimo matyti, kad:

– valstybės tarnautojas privalo būti nušalinamas nuo pareigų visais atvejais, kai gaunama informacijos, kad jis įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams;

– yra įtvirtintas reikalavimas šios priemonės taikymo trukmei: valstybės tarnautojas visais atvejais privalo būti nušalintas nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos.

6.2. Šiame kontekste paminėtina, kad iki ginčijamo teisinio reguliavimo įsigaliojimo galiojusiose Valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnio „Valstybės tarnautojo nušalinimas nuo pareigų“ (2013 m. liepos 2 d. redakcija) 2, 3 dalyse buvo *inter alia* nustatyta:

„2. Valstybės tarnautojas nuo pareigų gali būti nušalintas, jeigu:

<...>

3) valstybės tarnautojas įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą, nurodytus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXXIII skyriuje.

3. Valstybės tarnautojas nuo pareigų nušalinamas jį į pareigas priėmusio asmens ar jo įgalioto asmens, o kai valstybės tarnautoją į pareigas priima Seimas, Vyriausybė, savivaldybės taryba, – Seimo Pirmininko, Ministro Pirmininko, savivaldybės mero sprendimu.“

Šiame kontekste pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) XXXIII skyriuje yra nustatyta atsakomybė už nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams.

Taigi Valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnio (2013 m. liepos 2 d. redakcija) 2 dalies 3 punkte buvo nustatyta, kad asmuo, priimančias sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, turėjo teisę spręsti, ar nušalinti valstybės tarnautoją, įtariamą ar kaltinamą padarius tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamą ar kaltinamą padarius nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, nuo pareigų, t. y. laikinas nušalinimas nuo pareigų galėjo būti taikomas tik tada, kai tai, tokį sprendimą priimančio asmens manymu, buvo būtina; be to, nebuvo nustatyta konkreti nušalinimo nuo pareigų trukmė, t. y. asmeniui, priimančiam sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, buvo suteikta teisė spręsti, kuriam laikui toks valstybės tarnautojas turėjo būti nušalintas nuo pareigų.

6.3. Palyginus ginčijamą Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytą teisinį reguliavimą su buvusiu nustatytu Įstatymo 34 straipsnio (2013 m. liepos 2 d. redakcija) 2, 3 dalyse,

matyti, kad pagal Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytą nušalinimo nuo pareigų teisinį reguliavimą asmenims, priimantiems sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, nebesuteikta teisė spręsti, ar nušalinti valstybės tarnautoją, įtariamą ar kaltinamą padarius tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamą ar kaltinamą padarius nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, nuo pareigų, taip pat spręsti, kuriam laikui nušalinti tokį valstybės tarnautoją nuo pareigų.

7. Ginčijamo Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo kontekste aktualios Įstatymo nuostatos, susijusios su valstybės tarnautojų reputacija, jų veiklos ir tarnybinės etikos principais.

7.1. Pagal Įstatymo 2 straipsnio „Pagrindinės šio įstatymo sąvokos“ 10 dalį valstybės tarnautojas yra fizinis asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje, o pagal šio straipsnio 11 dalį (2020 m. gegužės 28 d. redakcija) valstybės tarnyba yra valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pareigas einančių asmenų profesinė veikla, kuria atliekamos viešojo administravimo funkcijos arba užtikrinamas diplomatinės tarnybos institucijų funkcionavimas, arba padedama valstybės ar vietos valdžią įgyvendinantiems asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, išskyrus ūkinio ir (ar) techninio pobūdžio funkcijas.

Pagal Įstatymo 3 straipsnio „Pagrindiniai valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principai“ 1 dalį valstybės tarnautojai turi vadovautis *inter alia* šiais pagrindiniais valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principais:

- atsakomybės, pagal kurią valstybės tarnautojas turi, be kita ko, atsakyti už savo veiksmų padarinius (1 punktas);
- lojalumo valstybei, pagal kurią valstybės tarnautojas turi, be kita ko, veikti valstybės interesais (6 punktas);
- nesavanaudiškumo, pagal kurią valstybės tarnautojas privalo, be kita ko, eidamas pareigas nesiekti naudos sau ar kitiems su juo susijusiems asmenims, tarnauti išimtinai visuomenės interesams (7 punktas (2020 m. birželio 25 d. redakcija));
- sąžiningumo ir nešališkumo, pagal kurią valstybės tarnautojas privalo, be kita ko, būti objektyvus, priimdamas sprendimus vengti asmeniškumų (8 punktas);
- padorumo, pagal kurią valstybės tarnautojas privalo, be kita ko, elgtis nepriekaištingai (9 punktas);
- pagarbos žmogui ir valstybei, pagal kurią valstybės tarnautojas privalo, be kita ko, laikytis Konstitucijos, Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų (10 punktas);
- teisingumo, pagal kurią valstybės tarnautojas privalo, be kita ko, vienodai tarnauti visiems žmonėms, būti teisingas nagrinėdamas prašymus, skundus, pareiškimus, nepiktnaudžiauti jam suteiktomis galiomis (13 punktas);

– viešumo ir skaidrumo, pagal kurį valstybės tarnautojo tarnybinė veikla, be kita ko, turi būti vieša ir suprantama, atvira įvertinti (14 punktas (2020 m. birželio 25 d. redakcija)).

Taigi pagal Įstatymo 2 straipsnio 10 dalį, 11 dalį (2020 m. gegužės 28 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalį valstybės tarnautojai yra asmenys, einantys pareigas valstybės tarnyboje ir atliekantys viešojo administravimo funkcijas arba užtikrinantys diplomatinės tarnybos institucijų funkcionavimą, arba padedantys valstybės ar vietos valdžią įgyvendinti asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, kurie yra saistomi atsakomybės, lojalumo valstybei, nesavanaudiškumo, sąžiningumo ir nešališkumo, padarumo, pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, viešumo ir skaidrumo, kitais valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principais.

7.2. Pagal Įstatymo 4 straipsnio „Valstybės tarnautojo nepriekaištinga reputacija“ 1 dalį valstybės tarnautojas privalo būti nepriekaištingos reputacijos, o pagal šio straipsnio 2 dalį valstybės tarnautojas arba asmuo, pretenduojantis tapti valstybės tarnautoju, nelaikomas nepriekaištingos reputacijos, jeigu jis, be kita ko, įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl tyčinio nusikaltimo padarymo ir turi neišnykusį ar nepanaikintą teistumą arba nepasibaigusį laidavimo terminą (1 punktas) ar įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl, be kita ko, nusikaltimo valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padarymo ir turi neišnykusį ar nepanaikintą teistumą arba nepasibaigusį laidavimo terminą (2 punktas), ar įstatymų nustatyta tvarka pripažintas kaltu dėl, be kita ko, baudžiamojo nusižengimo valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams padarymo ir nuo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 3 metai arba yra nepasibaigęs laidavimo terminas (4 punktas). Pagal Įstatymo 4 straipsnio 3 dalį valstybės tarnautoją į pareigas priimančio asmens privalo užtikrinti, kad į valstybės tarnautojo pareigas būtų priimti tik nepriekaištingos reputacijos reikalavimus atitinkantys asmenys.

Šiame kontekste paminėtina, kad pagal Įstatymo 51 straipsnio „Valstybės tarnautojų atleidimas iš pareigų“ 1 dalies 17 punktą valstybės tarnautojas atleidžiamas iš pareigų, kai, be kita ko, paaiškėja, kad jis neatitinka nepriekaištingos reputacijos reikalavimų ir dėl to negali toliau eiti valstybės tarnautojo pareigų.

7.3. Aiškinant ginčijamą Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytą teisinį reguliavimą Įstatymo 2 straipsnio 10 dalies, 11 dalies (2020 m. gegužės 28 d. redakcija), 3 straipsnio 1 dalies nuostatų kontekste pažymėtina, kad nušalinimo nuo pareigų teisiniu reguliavimu siekiama užtikrinti, kad pareigas valstybės tarnyboje eitų tik tokie valstybės tarnautojai, dėl kurių patikimumo, *inter alia* dėl to, kad jie savo veikloje vadovausis minėtais valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principais, nekyla abejonių, kitaip tariant, kad tokių pareigų laikinai neitų asmenys, įtariamai ar kaltinami padarę tam tikras nusikalstamas veikas, nes dėl jų patikimumo, *inter alia* dėl to, ar jie savo pareigas vykdys laikydamiesi minėtų valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principų – atsakomybės, lojalumo valstybei, nesavanaudiškumo, sąžiningumo ir

nešališkumo, padarumo, pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, viešumo ir skaidrumo ir kt., iškilo pagrįstų abejonių, taip pat siekiama apsaugoti institucijų, kuriose jie dirba, ir visos valstybės tarnybos autoritetą, visuomenės, piliečių pasitikėjimą valstybės tarnybos sistema.

Pažymėtina ir tai, kad jeigu valstybės tarnautojas, įtariamasis ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamasis ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams ir dėl to pagal ginčijamą teisinį reguliavimą nušalintas nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos, įstatymų nustatyta tvarka būtų pripažintas kaltu dėl tokio nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo, jis neatitiktų nepriekaištingos reputacijos reikalavimo ir pagal Įstatymo 51 straipsnio 1 dalies 17 punktą turėtų būti atleistas iš pareigų.

8. Ginčijamo Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinto teisinio reguliavimo, pagal kurį nuo pareigų visais atvejais turi būti nušalintas valstybės tarnautojas, įtariamasis ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamasis ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, kontekste aktualios BK nuostatos, kuriose nustatytos nusikalstamų veikų rūšys, ir BPK nuostatos, kuriomis reglamentuojama įtarimų ir kaltinimų asmenims pareiškimas, laikinas nušalinimas nuo pareigų ir reguliuojama baudžiamojo proceso trukmė.

8.1. Pagal BK 10 straipsnį „Nusikalstamų veikų rūšys“ nusikalstamos veikos skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus, o pagal BK 11 straipsnio „Nusikaltimas“ 2 dalį tyčiniai nusikaltimai skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius.

Minėta, kad nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams yra apibrėžti BK XXXIII skyriuje. Jame yra nustatyta baudžiamoji atsakomybė už šias nusikalstamas veikas: kyšininkavimą (225 straipsnis), prekybą poveikiu (226 straipsnis), papirkimą (227 straipsnis), piktnaudžiavimą (228 straipsnis), neteisėtą teisių į daiktą įregistravimą (228¹ straipsnis), tarnybos pareigų neatlikimą (229 straipsnis).

Taigi pagal Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytą teisinį reguliavimą, aiškinamą kartu su įtvirtintuoju BK 10, 11 straipsniuose, jo XXXIII skyriuje, nuo pareigų privalo būti nušalintas valstybės tarnautojas, įtariamasis ar kaltinamas padaręs ne bet kokį nusikaltimą, o tik tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba su valstybės tarnyba ar viešaisiais interesais susijusią BK nurodytą nusikalstamą veiką – kyšininkavimą, prekybą poveikiu, papirkimą, piktnaudžiavimą, neteisėtą teisių į daiktą įregistravimą ar tarnybos pareigų neatlikimą.

8.2. Minėta, kad pagal Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytą teisinį reguliavimą asmuo, priimančias sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, privalo priimti sprendimą nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų, jeigu gauna informacijos, kad jis įtariamasis ar kaltinamas padaręs šiame punkte nurodytas nusikalstamas veikas.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad nei ginčijamame Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte, nei kitose Įstatymo nuostatose tiesiogiai nėra įtvirtinta jokių reikalavimų informacijai, kurią gavus valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų (kaip antai tokios informacijos patikimumas), taip pat nenustatyta pareiga patikrinti tokią gautą informaciją.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal BPK nustatytą teisinį reguliavimą įtarimas ar kaltinimas padarius tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtarimas ar kaltinimas padarius nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams valstybės tarnautojui gali būti pareikštas tik atitinkamus įgaliojimus turinčių asmenų (pareigūnų) sprendimu (BPK 21 straipsnio (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) 2 dalis, 3 dalis (2010 m. rugsėjo 21 d. redakcija), 22 straipsnio 2 dalis (2017 m. liepos 11 d. redakcija)).

Taigi konstatuotina, kad pagal Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytą teisinį reguliavimą, aiškinamą kartu su nurodytoju BPK nustatytu teisiniu reguliavimu, valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų tik asmeniui, priimančiam sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, gavus iš atitinkamus įgaliojimus turinčio asmens (pareigūno) oficialios informacijos, kad valstybės tarnautojas yra įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams.

8.3. Kaip minėta, iš ginčijamo Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinto laikino nušalinimo nuo pareigų teisinio reguliavimo matyti, kad laikinas nušalinimas nuo pareigų pagal šį punktą yra privalomas; be to, minėta ir tai, kad šiame punkte yra įtvirtintas reikalavimas šios priemonės taikymo trukmei: valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos.

8.3.1. Pažymėtina ir tai, kad, kaip minėta, vienas iš atvejų, kada valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų, yra įtvirtintas Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 4 punkte, pagal kurį valstybės tarnautojas privalo būti nušalintas nuo pareigų kitų įstatymų nustatytų subjektų sprendimu.

Šiame kontekste paminėtinas BPK 157 straipsnis „Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas“ (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu), kuriame nustatyta:

„1. Nusikalstamos veikos tyrimo metu ikiteisminio tyrimo teisėjas, gavęs prokuroro prašymą, nutartimi turi teisę laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, jei tai būtina, kad būtų greičiau ir nešališkiau iširta nusikalstama veika ar užkirsta įtariamajam galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas. Nutartis laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų siunčiama įtariamojo darbdaviui vykdyti.

2. Laikinas nušalinimas nuo pareigų ar laikinas teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymas negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius. Prireikus šios priemonės taikymas gali būti pratęstas dar iki trijų mėnesių. Pratęsimų skaičius neribojamas.

3. Nutartį laikinai nušalinti įtariamąjį nuo pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, taip pat nutartį pratęsti šios priemonės taikymo terminą per septynias dienas nuo nutarties paskelbimo įtariamajam dienos įtariamasis ar jo gynėjas gali apskųsti aukštesniajam teismui. Šio teismo priimta nutartis yra galutinė ir neskundžiama.

4. Kai byla perduota į teismą, dėl laikino nušalinimo nuo pareigų ar laikino teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo nusprendžia teismas, kurio žinioje yra byla.

5. Ikiteisminio tyrimo metu prokuroras, o perdavus bylą teismui – teismas privalo panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų ar laikiną teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymą, kai ši priemonė pasidaro nebereikalinga.“

Taigi šiame straipsnyje *inter alia* įtvirtinta baudžiamajame procese taikoma procesinė prievartos priemonė – laikinas nušalinimas nuo pareigų.

8.3.2. Šiame kontekste pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas 2016 m. vasario 17 d. nutarime yra nurodęs, kad BPK 157 straipsnyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) įtvirtinto laikino nušalinimo nuo pareigų teisiniu reguliavimu, be kita ko:

– apibrėžti subjektai, turintys teisę priimti sprendimą taikyti šią procesinę prievartos priemonę ir pratęsti jos taikymą: tik ikiteisminio tyrimo teisėjas ar teismas (kai byla perduota teismui) gali nutartimi laikinai nušalinti įtariamąjį (kaltinamąjį) nuo pareigų ir pratęsti paskirtos priemonės taikymą;

– nustatyti laikino nušalinimo nuo pareigų taikymo pagrindą sudarantys tikslai: greičiau ir nešališkiau ištirti nusikalstamą veiką ar užkirsti įtariamajam galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas;

– įtvirtintas būtinumo kriterijus, kuriuo turi būti vadovaujama sprendžiant dėl šios procesinės prievartos priemonės taikymo (taikymo pratęsimo): laikinas nušalinimas nuo pareigų gali būti taikomas tik tada, kai tai yra būtina; kartu nustatyta prokuroro (ikiteisminio tyrimo metu) ir teismo (bylą perdavus teismui) pareiga panaikinti laikiną nušalinimą nuo pareigų, kai ši priemonė tampa nebereikalinga;

– įtvirtinti reikalavimai šios procesinės prievartos priemonės taikymo trukmei: paprastai laikinas nušalinimas nuo pareigų negali trukti ilgiau kaip šešis mėnesius; nustatyta galimybė prireikus pratęsti šios priemonės taikymą dar iki trijų mėnesių; pratęsimų skaičius nėra ribojamas;

– įtvirtinta galimybė nutartis dėl laikino nušalinimo nuo pareigų ir šios priemonės taikymo pratęsimo apskųsti aukštesniajam teismui.

8.3.3. Be to, Konstitucinis Teismas 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarime, atsižvelgęs į BPK 157 straipsnyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) įtvirtintą teisinį reguliavimą, yra pažymėjęs, kad baudžiamajame procese taikomai priemonei – nušalinimui nuo pareigų – nustatyti *inter alia* tokios priemonės taikymo būtinumo ir proporcingumo kriterijai, o šią priemonę taikantiems nurodytiems subjektams paliekama teisė *inter alia* nuspręsti, ar taikyti šią procesinę prievartos priemonę ir (ar) pratęsti jos taikymą, ar atsisakyti tokių veiksmų.

8.3.4. Palyginus ginčijamą Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintą teisinį reguliavimą su BPK 157 straipsnyje (2002 m. kovo 14 d. redakcija su 2010 m. rugsėjo 21 d. pakeitimu) įtvirtintu teisiniu reguliavimu, nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinto laikino nušalinimo nuo pareigų teisiniu reguliavimu asmenims, priimančioms sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, nesuteikta diskrecija vertinti nušalinimo nuo pareigų būtinumą ir (ar) jo proporcingumą ar nustatyti kitoki negu nurodytasis laikotarpį, kuriam valstybės tarnautojas nušalinamas nuo pareigų, *inter alia* nenumatyta galimybė panaikinti valstybės tarnautojo nušalinimą nuo pareigų nepasibaigus baudžiamajam procesui, jeigu asmenų, priimančių sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, manymu ši priemonė taptų nebereikalinga.

8.4. Šiai konstitucinės justicijos bylai aktualiu aspektu paminėtinas ir BPK įtvirtintas teisinis reguliavimas, susijęs, be kita ko, su baudžiamąjo proceso trukme:

- baudžiamąjo proceso paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (1 straipsnio (2004 m. balandžio 27 d. redakcija) 1 dalis);

- kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo turi teisę į tai, kad jo byla būtų išnagrinėta per kuo trumpiausią terminą (44 straipsnio 5 dalis);

- prokuroras ir ikiteisminio tyrimo įstaigos privalo savo veiklą organizuoti taip, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika (2 straipsnis, 172 straipsnio (2011 m. birželio 21 d. redakcija) 3 dalis); nustatyti ikiteisminio tyrimo atlikimo terminai (176 straipsnio (2010 m. rugsėjo 21 d. redakcija) 1, 2 dalys); nustatyta galimybė nutraukti ikiteisminį tyrimą, jeigu jis trunka per ilgai (176 straipsnio (2010 m. rugsėjo 21 d. redakcija) 3 dalis, 215 straipsnio 3 dalies 3 punktas);

- nustatyta pirmosios instancijos teismo pareiga išnagrinėti bylą per kuo trumpesnę laiką (242¹ straipsnio (2014 m. kovo 13 d. redakcija) 1 dalis); nustatytas bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme trukmės teisinis reguliavimas (321 straipsnis (su 2016 m. birželio 30 d. pakeitimu));

– nustatyti įvairūs ikiteisminio tyrimo (212 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais)) ir bylos (235 straipsnis (su 2017 m. lapkričio 28 d. pakeitimu), 254 straipsnis (2003 m. balandžio 10 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais)) nutraukimo atvejai; nustatyti pirmosios instancijos teismo ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžių įsiteisėjimo ir vykdymo pagrindai (335, 336 straipsniai); nustatyta teisė apskųsti įsiteisėjusį teismo nuosprendį ar nutartį kasacine tvarka (367 straipsnis (2007 m. birželio 28 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais)).

Apibendrinant nurodytąjį BPK nustatytą teisinį reguliavimą pažymėtina, kad įstatyme, be kita ko, yra įtvirtinta kiekvieno nusikalstamos veikos padarymu įtariamo ar kaltinamo asmens teisė į kuo trumpesnę baudžiamąjį procesą, o kartu ir tokio asmens teisė į teismą per kuo trumpiausią laiką, tačiau pažymėtina ir tai, kad baudžiamojo proceso trukmė nėra tiksliai apibrėžta, t. y. nėra nustatyti maksimalūs galimi tokio proceso terminai ir kiekvienu konkrečiu atveju baudžiamojo proceso trukmė priklauso nuo *inter alia* ikiteisminio tyrimo ar bylos sudėtingumo, kitų aplinkybių, taigi baudžiamasis procesas gali trukti ir ilgą laiką.

Vadinasi, ginčijamą Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą, kuriame įtvirtinta valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų trukmė – iki baudžiamojo proceso pabaigos, aiškinant nurodytą BPK nuostatų kontekste, konstatuotina, kad tokiu teisiniu reguliavimu sudarytos prielaidos nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų valstybės tarnyboje neapibrėžtam, taigi ir ilgam, laikui, nesant, kaip minėta, jokių galimybių panaikinti valstybės tarnautojo nušalinimą nuo pareigų nepasibaigus baudžiamajam procesui, jeigu asmenų, priimančių sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, manymu ši priemonė taptų nebereikalinga.

9. Įstatymo 41 straipsnio „Valstybės tarnautojo nušalinimo teisinės pasekmės“ 2 dalyje, kuri taip pat ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„Už nušalinimo laikotarpį valstybės tarnautojui darbo užmokestis nemokamas. Valstybės tarnautojas, nuo tarnybos nušalintas nepagrįstai ar nepasitvirtinus aplinkybėms, lėmusioms nušalinimą, gražinamas į eitas pareigas ir per 10 darbo dienų, kai valstybės tarnautojas vėl pradėjo eiti pareigas, jam išmokamas darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo tarnybos, taip pat delspinigiai, kurių dydį tvirtina Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras. Delspinigiai nemokami, jeigu valstybės tarnautojui žala atlyginta kitų įstatymų nustatyta tvarka. Delspinigių dydį socialinės apsaugos ir darbo ministras tvirtina kiekvienais metais iki vasario 1 dienos, atsižvelgdamas į Lietuvos statistikos departamento paskelbtą vartotojų kainų indeksą per praėjusius kalendorinius metus (lygindamas praėjusių metų gruodžio mėnesį su užpraeitų metų gruodžio mėnesiu).“

9.1. Taigi, pagal šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, bet kokiu pagrindu nuo pareigų nušalintam valstybės

tarnautojui už nušalinimo laikotarpį darbo užmokestis nemokamas, tačiau jeigu jis nuo tarnybos nušalintas nepagrįstai ar nepasitvirtinus aplinkybėms, lėmusioms nušalinimą, jis gražinamas į eitas pareigas ir jam išmokamas darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo tarnybos, taip pat gali būti mokami delspinigiai.

9.2. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinus valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų trukmę – iki baudžiamojo proceso pabaigos, sudarytos prielaidos nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų neapibrėžtam, taigi ir ilgam, laikui.

Taigi, Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, aiškinamu kartu su įtvirtintuoju Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte, sudarytos prielaidos nušalintam nuo pareigų valstybės tarnautojui nemokėti darbo užmokesčio neapibrėžtą, taigi ir ilgą, laiką.

10. Ginčijamam Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintam teisiniui reguliavimui aktualios Įstatymo nuostatos, kuriomis reglamentuojama valstybės tarnautojų teisė dirbti kitą darbą ir apibrėžiama su valstybės tarnautojo pareigomis nesuderinama veikla, taip pat Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo, Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo nuostatos, kuriomis reglamentuojama asmenų teisė į nedarbo draudimo išmoką, ir Lietuvos Respublikos darbo kodekso 49 straipsnis, kuriame nustatyti darbuotojo nušalinimo nuo darbo atvejai.

10.1. Pagal Įstatymo 18 straipsnio „Valstybės tarnautojų teisė dirbti kitą darbą“ 1 dalį (2020 m. birželio 25 d. redakcija) valstybės tarnautojui leidžiama dirbti įmonėse, įstaigose, organizacijose, nepaisant jų nuosavybės formos, teisinės formos, rūšies bei veiklos pobūdžio, ir gauti už šį darbą darbo užmokestį ar atlyginimą (toliau – dirbti kitą darbą), jeigu tai nesukelia interesų konflikto valstybės tarnyboje, nesudaro prielaidų valstybės tarnybą panaudoti privačiais interesais, nediskredituoja valstybės tarnybos autoriteto, nekliudo asmeniui, einančiam pareigas valstybės tarnyboje, tinkamai atlikti jo pareigybės aprašyme nustatytų funkcijų, taip pat kai tai nėra darbas tose įmonėse, įstaigose, organizacijose, kurių atžvilgiu valstybės tarnautojas turi valdingus įgaliojimus arba kontroliuoja, prižiūri jų veiklą arba priima kokius nors kitus sprendimus dėl tos įmonės, įstaigos ar organizacijos, ir kai nėra kitų aplinkybių, dėl kurių valstybės tarnautojas negali dirbti kito darbo ir gauti už šį darbą darbo užmokesčio ar atlyginimo.

Pagal Įstatymo 19 straipsnio „Su valstybės tarnautojo pareigomis nesuderinama veikla“ 1 dalį valstybės tarnautojui draudžiama užsiimti bet kokia veikla, jeigu tai sukelia interesų konfliktą valstybės tarnyboje (1 punktas (2020 m. birželio 25 d. redakcija)), taip pat eiti daugiau negu vienas valstybės tarnautojo pareigas, dirbti pagal darbo sutartį valstybės ir savivaldybės institucijoje ar įstaigoje, kurioje jis eina valstybės tarnautojo pareigas, taip pat gauti iš valstybės ir savivaldybės institucijos ar įstaigos, kurioje jis eina valstybės tarnautojo pareigas, kitų pajamų negu darbo užmokestis ir šiame įstatyme nustatytos išmokos, kompensacijos ir pašalpos (2 punktas (2018 m. gruodžio 18 d. redakcija)).

Taigi Įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje (2020 m. birželio 25 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2020 m. birželio 25 d. redakcija), 2 punkte (2018 m. gruodžio 18 d. redakcija) įtvirtintu teisiniu reguliavimu valstybės tarnautojams nustatyti tam tikri ribojimai dirbti kitą darbą ir užsiimti bet kokia kita veikla.

10.2. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Nedarbo socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio „Teisė į nedarbo draudimo išmoką“ 1 dalį (2017 m. gruodžio 21 d. redakcija) teisę į nedarbo draudimo išmoką turi Užimtumo tarnyboje prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsiregistravę asmenys, kuriems suteiktas bedarbio statusas (su tam tikromis sąlygomis). Pagal Užimtumo įstatymo 22 straipsnio „Bedarbiai ir kiti darbo ieškantys asmenys“ (2017 m. gruodžio 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 1 dalies 1 punktą bedarbis yra asmuo, kuris, be kita ko, nedirba pagal darbo sutartį ar nėra darbo santykiams prilygintų teisinių santykių subjektas.

Taigi šiai konstitucinės justicijos bylai aktuali aspektu pažymėtina, kad pagal Nedarbo socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį (2017 m. gruodžio 21 d. redakcija), Užimtumo įstatymo 22 straipsnio (2017 m. gruodžio 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 1 dalies 1 punktą, nuo pareigų nušalintas valstybės tarnautojas nėra laikomas bedarbiu ir neturi teisės į nedarbo draudimo išmoką.

10.3. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtinas ir Darbo kodekso 49 straipsnis „Darbo sutarties vykdymo sustabdymas darbdavio ar kitų asmenų iniciatyva“ (su 2020 m. birželio 4 d. pakeitimu), kuriame nustatyta:

„1. Jeigu darbuotojas pasirodė darbe apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų, darbdavys tą dieną (pamainą) jį nušalina nuo darbo, neleisdamas jam dirbti ir nemokėdamas darbo užmokesčio.

2. Darbdavys taip pat raštu nušalina darbuotoją nuo darbo, neleisdamas jam dirbti ir nemokėdamas darbo užmokesčio, pagal pareigūnų arba organų, kuriems įstatymai suteikia nušalinimo teisę, rašytinį reikalavimą iki trijų mėnesių. Jame turi būti nurodyta, kuriam laikui darbuotojas nušalinamas, nušalinimo priežastis ir teisinis pagrindas.

3. Darbdavys, tirdamas darbuotojo galimo padaryto darbo pareigų pažeidimo aplinkybes, gali nušalinti darbuotoją nuo darbo iki trisdešimt kalendorinių dienų mokėdamas jam vidutinį jo darbo užmokesčių.

3¹. Lietuvos Respublikos Vyriausybei paskelbus ekstremaliąją situaciją ir (ar) karantiną, siekiant užtikrinti darbuotojų ir trečiųjų asmenų sveikatos apsaugą, darbdavys privalo darbuotojui, kurio sveikatos būklė kelia grėsmę kitų darbuotojų sveikatos saugumui, motyvuotu raštu pasiūlyti dirbti nuotoliniu būdu. Darbdavio pasiūlyme darbuotojui dirbti nuotoliniu būdu turi būti nurodyta siūlymo dirbti nuotoliniu būdu priežastis, terminas ir teisinis pagrindas. Darbuotojas per vieną

darbo dieną privalo raštu informuoti darbdavį apie sutikimą dirbti nuotoliniu būdu. Darbuotojui nesutikus dirbti nuotoliniu būdu ar nepateikus darbdaviui atsakymo į darbdavio pasiūlymą dirbti nuotoliniu būdu, darbdavys ne vėliau kaip per vieną darbo dieną nuo termino darbuotojo atsakymui į darbdavio pasiūlymą pateikti dienos raštu nušalina darbuotoją nuo darbo, neleisdamas jam dirbti ir nemokėdamas darbo užmokesčio. Darbdavio sprendime nušalinti darbuotoją nuo darbo turi būti nurodyta, kuriam laikui darbuotojas nušalinamas, nušalinimo priežastis ir teisinis pagrindas.

4. Nušalintas darbuotojas, jeigu jis sutinka, gali būti perkeltas į kitą darbą, jeigu toks perkėlimas neprieštaruoja nušalinimo tikslui.

5. Nušalinimo terminui pasibaigus, darbuotojas grąžinamas į ankstesnį darbą, jeigu dėl nušalinimo neatsirado pagrindas nutraukti darbo sutartį.

6. Jeigu darbuotojas darbdavio arba tam įgaliotų organų arba pareigūnų reikalavimu buvo nušalintas nuo darbo nepagrįstai, jam įstatymų nustatyta tvarka atlyginama žala.

7. Ginčai dėl nušalinimo pagrįstumo ir žalos atlyginimo nagrinėjami darbo ginčams dėl teisės nagrinėti nustatyta tvarka.“

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Darbo kodekso 49 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą darbuotojas darbdavio ar kitų asmenų iniciatyva privalo būti nušalinamas nuo darbo nemokant jam darbo užmokesčio konkrečiais šio straipsnio 1, 2 dalyse nustatytais atvejais, kaip antai: kai darbuotojas pasirodo darbe apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų arba pagal pareigūnų ar organų, kuriems įstatymai suteikia nušalinimo teisę, rašytinį reikalavimą. Taigi tik Darbo kodekso 49 straipsnio 1, 2 dalyse nustatytais atvejais darbuotojo nušalinimas nuo darbo yra privalomas, o nušalintam nuo darbo darbuotojui atlyginimas nėra mokamas.

Tuo tarpu pagal Darbo kodekso 49 straipsnio 3, 4 dalis darbdaviui, tiriančiam darbuotojo galimai padaryto darbo pareigų pažeidimo aplinkybes, suteikta teisė, atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, nušalinti darbuotoją nuo darbo mokant vidutinį jo darbo užmokestį, be to, yra nustatytas *inter alia* tokio nušalinimo terminas ir galimybė darbuotoją perkelti į kitą darbą.

11. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, kad iš esmės tapačios šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamoms Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte, 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintoms nuostatoms normos, kuriomis reglamentuojamas tam tikras nusikalstamas veikas padariusių asmenų nušalinimas nuo pareigų ir nustatyta, kad už nušalinimo laikotarpį darbo užmokestis nemokamas, yra įtvirtintos ir kai kuriuose kituose teisės aktuose, kaip antai Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu patvirtintame Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statute (2018 m. birželio 29 d. redakcija), Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatyme (2020 m. gruodžio 23 d. redakcija), Lietuvos Respublikos diplomatinės

tarnybos įstatyme (2018 m. birželio 29 d. redakcija), tačiau juose nustatytas teisinis reguliavimas nėra šios konstitucinės justicijos bylos tyrimo dalykas.

II

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

12. Šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktas neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui ir ar Įstatymo 41 straipsnio 2 dalis tiek, kiek nurodyta, neprieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

13. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, konstitucinis teisinės valstybės principas yra universalus, juo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija; šis principas itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų, jo turinys atsiskleidžia įvairiose Konstitucijos nuostatose.

13.1. Konstitucinis teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės (*inter alia* 2000 m. vasario 23 d., 2013 m. gegužės 16 d., 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarimai).

13.2. Konstitucinio Teismo aktuose taip pat ne kartą konstatuota, kad vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra konstitucinis proporcingumo principas, kuris reiškia, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (*inter alia* 2009 m. gruodžio 11 d., 2013 m. spalio 9 d., 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarimai).

Reikalavimas asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus: ribojantis asmens teises ir laisves įstatymo nustatytas teisinis reguliavimas turi būti toks, kad sudarytų prielaidas kiek įmanoma įvertinti individualią kiekvieno asmens situaciją ir, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamai individualizuoti konkrečias tam asmeniui taikytinas ribojančias jo teises priemones (*inter alia* 2011 m. liepos 7 d., 2016 m. vasario 17 d., 2020 m. liepos 24 d. nutarimai).

13.3. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas yra ir konstitucinis teisingumo principas (*inter alia* 2010 m. gruodžio 22 d., 2011 m. lapkričio 17 d., 2019 m. birželio 7 d. nutarimai); teisingumas gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos (*inter alia* 2008 m. gruodžio 24

d., 2015 m. gegužės 14 d., 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarimai); viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonomiais interesais, šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą (2006 m. rugsėjo 21 d., 2015 m. balandžio 3 d., 2018 m. gegužės 4 d. nutarimai).

13.4. Konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja įvairius reikalavimus teisėkūros subjektams, *inter alia* tai, kad įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimai); teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2013 m. vasario 15 d., 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimai).

14. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs ir tai, kad konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas ir nuo Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtinto asmenų lygiateisiškumo principo. Konstitucinio asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas kartu yra konstitucinių teisingumo, darnios visuomenės imperatyvų, taigi ir konstitucinio teisinės valstybės principo, pažeidimas (*inter alia* 2012 m. vasario 6 d., 2013 m. balandžio 30 d., 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarimai).

14.1. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad šiose Konstitucijos 29 straipsnio normose yra įtvirtintas visų asmenų lygybės principas. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai (*inter alia* 2012 m. vasario 27 d., 2017 m. sausio 25 d., 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarimai).

14.2. Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas suponuoja pareigą įstatymų leidėjui nustatyti vienodą (nediferencijuotą) teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų kategorijų, esančių vienodoje padėtyje, atžvilgiu, kai tarp tų asmenų kategorijų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas jų traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (*inter alia* 2013 m. vasario 22 d., 2015 m. vasario 6 d., 2019 m. rugsėjo 19 d. nutarimai).

15. Šioje konstitucinės justicijos byloje aktuali yra Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies nuostata „piliečiai turi teisę <...> lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą“.

Aiškindamas Konstituciją, *inter alia* jos 33 straipsnio 1 dalies nuostata, kad piliečiai turi teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad:

– valstybės tarnyba yra valstybės tarnautojų profesinė veikla, susijusi su viešojo intereso garantavimu (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2015 m. lapkričio 4 d., 2021 m. balandžio 14 d.

nutarimai); valstybės tarnybos santykiai apima ne tik santykius, susijusius su piliečio teisės lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą įgyvendinimu, bet ir santykius, susiklostančius piliečiui įstojus į valstybės tarnybą ir einant pareigas valstybės tarnyboje (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2012 m. vasario 27 d., 2021 m. balandžio 14 d. nutarimai); konstituciniai reikalavimai valstybės tarnybai kaip sistemai suponuoja ir tam tikrus konstituciškai pagrįstus reikalavimus asmenims, kurie siekia įgyvendinti savo konstitucinę teisę lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą arba jau yra tapę valstybės tarnautojais (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2021 m. balandžio 14 d. nutarimai);

– konstitucinė valstybės tarnybos paskirtis, ypatingi uždaviniai, keliami valstybės tarnybai, lemia tai, kad piliečiui, stojančiam į valstybės tarnybą, gali ir turi būti keliami tam tikri bendrieji reikalavimai – stojimo į valstybės tarnybą bendrosios sąlygos, kurių neatitinkantis asmuo negalės tapti valstybės tarnautoju (be kita ko, gali būti nustatyti bendrieji reikalavimai, susiję su stojančiojo asmeninėmis savybėmis, reputacija, išsilavinimu) (*inter alia* 2008 m. sausio 22 d., 2011 m. liepos 7 d., 2019 m. birželio 25 d. nutarimai); minėti reikalavimai turi būti aiškūs ir bendri visiems, kurie siekia atitinkamų pareigų valstybės tarnyboje, stojančiajam į valstybės tarnybą jie turi būti nustatyti įstatymu ir žinomi iš anksto (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2008 m. sausio 22 d., 2021 m. balandžio 14 d. nutarimai);

– pagal Konstituciją valstybės tarnyba – tai tarnyba Lietuvos valstybei ir pilietinei Tautai, todėl valstybės tarnyba turi būti lojali Lietuvos valstybei ir jos konstitucinei santvarkai; valstybės institucijose turi dirbti tik lojalūs tai valstybei asmenys, kurių ištikimybė jai ir patikimumas nekelia jokių abejonių (*inter alia* 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2011 m. liepos 7 d., 2019 m. balandžio 18 d. nutarimai); įstatymų leidėjas ne tik gali, bet ir privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris leistų patikrinti siekiančių eiti pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą – lojalumą Lietuvos valstybei, reputaciją ir kt. (2011 m. liepos 7 d., 2021 m. balandžio 14 d. nutarimai); pretendentų į pareigas valstybės tarnyboje patikimumas turi būti tikrinamas dar prieš jiems pradėdant eiti pareigas; kai valstybės tarnautojai eina pareigas, jų patikimumas taip pat gali būti tikrinamas, jeigu dėl jo kyla pagrįstų abejonių (2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimas);

– pagal Konstituciją, *inter alia* jos 33 straipsnio 1 dalį, 48 straipsnio 1 dalį, įstatymų leidėjas, reguliuodamas valstybės tarnybos santykius ir siekdamas konstituciškai pagrįsto tikslo užtikrinti einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą, privalo nustatyti *inter alia* su šių asmenų reputacija susijusius stojimo į valstybės tarnybą reikalavimus, be kita ko, reikalavimą nebūti teistiems už tam tikrus nusikaltimus; nustatant šį stojimo į valstybės tarnybą reikalavimą turi būti atsižvelgiama į nusikaltimų pavojingumą (2021 m. balandžio 14 d. nutarimas);

– asmuo, įgyvendinęs Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą savo teisę stoti į valstybės tarnybą, privalo būti lojalus valstybei ir dirbti taip, kad jo ištikimybė valstybei ir

patikimumas nekeltų jokių abejonių, kad piliečiai galėtų pagrįstai pasitikėti valstybės tarnautojais (2019 m. balandžio 18 d., 2020 m. gruodžio 11 d., 2021 m. balandžio 14 d. nutarimai); valstybės tarnautojas pagal Konstituciją turi tinkamai atlikti savo pareigas vadovaudamasis Konstitucija ir teise; jis turi laikytis Konstitucijos ir įstatymų, profesinės etikos reikalavimų, saugoti savo, kaip valstybės tarnautojo, reputaciją ir institucijos, kurioje dirba, autoritetą ir kt. (2004 m. gruodžio 13 d., 2019 m. balandžio 18 d. nutarimai);

– jei valstybės tarnautojas (pareigūnas) galimai daro nusikalstamas ar kitas priešingas teisei veikas, *inter alia* tarnybinius nusižengimus, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 22 straipsnį, 33 straipsnio 1 dalį, konstitucinį teisinės valstybės principą, jam gali būti taikomos valstybės prievartos priemonės, kuriomis daromas tam tikras poveikis jo elgesiui, kartu ribojamas naudojimasis *inter alia* teise į privataus gyvenimo apsaugą ar teise stoti į valstybės tarnybą, siekiant konstituciškai svarbių tikslų, *inter alia* užtikrinti valstybės tarnybos skaidrumą ir viešumą (2019 m. balandžio 18 d. nutarimas);

– atsižvelgiant į valstybės funkcijų, įgyvendinamų per atitinkamas institucijas, įvairovę, valstybės tarnybos sistemos vientisumas nepaneigia galimybės tam tikrus valstybės tarnybos santykius reguliuoti diferencijuotai (*inter alia* 1999 m. kovo 4 d., 2012 m. liepos 3 d., 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimai); diferencijuotas valstybės tarnybos santykių teisinis reguliavimas grindžiamas valstybės (savivaldybių) institucijų ir jų vykdomų funkcijų ypatumais, šių institucijų vieta visų institucijų, per kurias vykdomos valstybės funkcijos, sistemoje, joms nustatytais įgaliojimais, atitinkamiems valstybės tarnautojams būtinomis profesinėmis savybėmis, kitais svarbiais veiksniais (2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. kovo 20 d. nutarimai); pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją pasirinkti ir įstatymuose įtvirtinti tam tikrą valstybės tarnybos organizavimo modelį (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2012 m. liepos 3 d., 2021 m. balandžio 14 d. nutarimai).

16. Šioje konstitucinės justicijos byloje aktuali yra ir Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta: „Kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir turi teisę turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas, gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju.“

16.1. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies nuostata „piliečiai turi teisę <...> lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą“ yra susijusi ir su Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostata „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“ kaip *lex specialis* su *lex generalis*; piliečio konstitucinė teisė lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą yra kiekvieno asmens konstitucinės teisės pasirinkti darbą atmaina (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2019 m. birželio 25 d., 2021 m. balandžio 14 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad visi nustatyti specialieji stojimo į valstybės tarnybą reikalavimai turi būti konstituciškai pateisinami, priešingu atveju bus pažeista ir piliečio konstitucinė teisė lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą, ir žmogaus konstitucinė teisė laisvai pasirinkti darbą (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2008 m. sausio 22 d., 2021 m. balandžio 14 d. nutarimai).

Tai *mutatis mutandis* taikytina ir specialiesiems reikalavimams, nustatytiems piliečiams, kurie jau yra įstoję į valstybės tarnybą ir eina pareigas joje.

16.2. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą suponuoja galimybę laisvai rinktis ne tik darbą ar verslą privačios ūkinės veiklos srityje, bet ir kitą įvairaus pobūdžio darbinę veiklą; ši teisė neturi būti aiškinama tik lingvistiškai ir neturi būti suprantama tik kaip teisė pasirinkti darbą, ji sietina ir su santykiiais, susiklostančiais asmeniui jau pasirinkus darbą ir jį atliekant (2016 m. vasario 17 d. nutarimas); Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą gali būti ribojama, jeigu laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves bei Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo (*inter alia* 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas, 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas, 2021 m. vasario 12 d. nutarimas).

16.3. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs ir tai, kad Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kiekvieno žmogaus teisė gauti teisingą apmokėjimą už darbą valstybės tarnautojui turi būti garantuojama ne mažesniu mastu negu kitiems darbuotojams, tačiau dėl valstybės tarnybos, kaip specifinės darbinės veiklos, pobūdžio galimi tam tikri jos įgyvendinimo ypatumai (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2009 m. gruodžio 11 d., 2019 m. gegužės 29 d. nutarimai); reguliuojant valstybės tarnautojų darbo apmokėjimo santykius turi būti paisoma Konstitucijos normų ir principų, *inter alia* iš Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies kylančios žmogaus teisės gauti teisingą apmokėjimą už darbą (2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas).

16.4. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad valstybės tarnybos teisiniai santykiai, nepaisant panašumų, nėra tapatūs darbo santykiams, susiklostantiems tarp darbuotojo, kuris nėra valstybės tarnautojas, ir darbdavio (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. kovo 20 d., 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimai). Taigi ir darbo apmokėjimo santykių teisinis reguliavimas gali skirtis atsižvelgiant į tai, ar yra reguliuojami samdomų (pagal darbo sutartis dirbančių) darbuotojų ir darbdavių santykiai (net jeigu tų samdomų darbuotojų darbdavys yra valstybė), ar valstybės tarnybos santykiai (2007 m. kovo 20 d. nutarimas).

17. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* jos 33 straipsnio 1 dalį, 48 straipsnio 1 dalies nuostatą „kiekvienas žmogus

gali laisvai pasirinkti darbą“, įstatymų leidėjas, reguliuodamas valstybės tarnybos santykius ir siekdamas konstituciškai pagrįsto tikslo užtikrinti einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą, institucijų, kuriose jie dirba, ir visos valstybės tarnybos autoritetą, visuomenės, piliečių pasitikėjimą valstybės tarnybos sistema, gali nustatyti su šių asmenų reputacija susijusį reikalavimą nebūti įtariamais ar kaltinamiems padarius tam tikras nusikalstamas veikas, ir numatyti laikiną tokio reikalavimo neatitinkančių asmenų nušalinimą nuo pareigų. Nustatant tokį reikalavimą turi būti paisoma konstitucinio proporcingumo principo, be kita ko, turi būti sudarytos prielaidos taikyti šią priemonę kiek įmanoma įvertinus individualią kiekvieno valstybės tarnautojo situaciją ir atsižvelgus į visas svarbias aplinkybes, be kita ko, į valstybės tarnautojo einamų pareigų valstybės tarnyboje svarbą, jo vykdomų funkcijų ypatumus, jam tenkančią atsakomybę, galimybę jį perkelti į kitas pareigas.

Pagal Konstituciją, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalies nuostatą „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą“ įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį nuo pareigų laikinai nušalintiems valstybės tarnautojams nušalinimo laikotarpiu tam tikrą protingą laiką atlyginimas nebūtų mokamas, kita vertus, valstybės tarnautojo, įtariamo ar kaltinamo padarius tam tikrą nusikalstamą veiką, laikinas nušalinimas nuo pareigų neturi virsti bausme už nusikalstamą veiką, kurią padarius jis yra įtariamasis ar kaltinamas.

Taigi šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, nustatęs su einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų reputacija susijusį reikalavimą nebūti įtariamais ar kaltinamiems padarius tam tikras nusikalstamas veikas ir numatęs laikiną tokio reikalavimo neatitinkančių asmenų nušalinimą nuo pareigų, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalies nuostatą „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju“, konstitucinius teisingumo, proporcingumo principus, atsižvelgdamas į nušalintų nuo pareigų valstybės tarnautojų teisinio statuso, *inter alia* teisių ir laisvių, kurias jie turi pagal Konstituciją ir įstatymus, be kita ko, teisės dirbti kitą darbą ir gauti socialinę apsaugą nedarbo atveju, įgyvendinimo ypatumus, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį ilgam laikui nuo pareigų nušalintam valstybės tarnautojui, praėjus tam tikram įstatymų leidėjo nustatytam protingam laikui nuo nušalinimo pradžios, atlyginimas (ar jo dalis) ir toliau nebūtų mokamas, taip neužtikrinant jam net jo minimalių socialiai priimtinių poreikių.

Šiame kontekste pažymėtina, jog įstatymų leidėjas, nustatydamas atlyginimo dydį tokiems asmenims, turi atsižvelgti, be kita ko, į tai, kad jie nušalinimo laikotarpiu nevykdo valstybės tarnautojo pareigų, taip pat įvertinti jiems taikomų teisės dirbti kitą darbą ar užsiimti kita veikla ribojimų apimtį.

18. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad iš Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos piliečių teisės lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą ir Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos kiekvieno žmogaus teisės laisvai pasirinkti darbą kyla ir piliečių konstitucinės teisės lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą sąsaja su kitomis Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis teisėmis, glaudžiai susijusiomis su kiekvieno žmogaus konstitucine teise į darbą, *inter alia* su teise gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju, taip pat su tuo, kad šios teisės valstybės tarnautojui turi būti garantuojamos ne mažesniu mastu negu kitiems darbuotojams, tačiau dėl valstybės tarnybos, kaip specifinės darbinės veiklos, pobūdžio jų įgyvendinimas gali turėti tam tikrų ypatumų; tas pats pasakytina apie kitas Konstitucijoje įtvirtintas socialines ir ekonomines teises, *inter alia* apie Konstitucijos 52 straipsnyje įtvirtintą teisę gauti socialinę paramą nedarbo, ligos ir kitais įstatymų nustatytais atvejais ir kt. (2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 52 straipsnyje yra nustatyti pensinio aprūpinimo ir socialinės paramos pagrindai.

III

Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija)

40 straipsnio 1 dalies 3 punkto atitikties Konstitucijai vertinimas

19. Minėta, kad pareiškėja prašo ištirti, ar Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktas neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai, 33 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

20. Pareiškėja, ginčydama Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkto atitiktį Konstitucijos 33 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, konstituciniams teisinės valstybės, teisingumo, proporcingumo principams, pažymi, kad toks teisinis reguliavimas, pagal kurį nenustatyta galimybė valstybės tarnautoją į pareigas priimančiam asmeniui ar jo įgaliotam asmeniui, atsižvelgiant į individualią kiekvieno valstybės tarnautojo situaciją, vertinti, ar dėl aplinkybių, susijusių su valstybės tarnautojo traukimu baudžiamojon atsakomybėn, ikiteisminiu tyrimu, kyla tokių abejonių dėl asmens patikimumo ir lojalumo Lietuvos valstybei, kad jam toliau dirbant valstybės tarnyboje galėtų kilti grėsmė konstituciškai svarbiems tikslams, neatitinka iš konstitucinio proporcingumo principo kylančio reikalavimo pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių ribojimus, *inter alia* nušalinimo nuo pareigų taikymo trukmę, ir yra neproporcingas konstitucinės piliečio teisės lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą, kiekvieno asmens teisės laisvai pasirinkti darbą varžymas.

21. Sprendžiant dėl Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkto atitikties Konstitucijos 33 straipsnio 1 daliai, 48 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– konstitucinis teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės;

– vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra konstitucinis proporcingumo principas, reiškiantis, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti;

– reikalavimas asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus;

– neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas yra ir konstitucinis teisingumo principas; teisingumas gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos;

– Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta žmogaus teisė laisvai pasirinkti darbą neturi būti aiškinama tik lingvistiškai ir neturi būti suprantama tik kaip teisė pasirinkti darbą, ji sietina ir su santykiais, susiklostančiais asmeniui jau pasirinkus darbą ir jį atliekant; ši teisė gali būti ribojama, jeigu laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; apribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves bei Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; apribojimais nėra paneigiama teisių ir laisvių prigimtis bei jų esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo;

– Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies nuostata „piliečiai turi teisę <...> lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą“ yra susijusi ir su Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostata „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“ kaip *lex specialis* su *lex generalis*; visi nustatyti specialieji stojimo į valstybės tarnybą reikalavimai turi būti konstituciškai pateisinami, priešingu atveju bus pažeista ir piliečio konstitucinė teisė lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą, ir žmogaus konstitucinė teisė laisvai pasirinkti darbą; tai *mutatis mutandis* taikytina ir specialiesiems reikalavimams, nustatytiems piliečiams, kurie jau yra įstoję į valstybės tarnybą ir eina pareigas joje;

– pagal Konstituciją, *inter alia* jos 33 straipsnio 1 dalį, 48 straipsnio 1 dalies nuostatą „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“, įstatymų leidėjas, reguliuodamas valstybės tarnybos santykius ir siekdamas konstituciškai pagrįsto tikslo užtikrinti einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą, institucijų, kuriose jie dirba, ir visos valstybės tarnybos autoritetą, visuomenės, piliečių pasitikėjimą valstybės tarnybos sistema, gali nustatyti su šių asmenų reputacija susijusį reikalavimą nebūti įtariamais ar kaltinamiems padarius tam tikras nusikalstamas veikas ir

numatyti laikiną tokio reikalavimo neatitinkančių asmenų nušalinimą nuo pareigų; nustatant tokį reikalavimą turi būti paisoma konstitucinio proporcingumo principo, be kita ko, turi būti sudarytos prielaidos taikyti šią priemonę kiek įmanoma įvertinus individualią kiekvieno valstybės tarnautojo situaciją ir atsižvelgus į visas svarbias aplinkybes, be kita ko, į valstybės tarnautojo einamų pareigų valstybės tarnyboje svarbą, jo vykdomų funkcijų ypatumus, jam tenkančią atsakomybę, galimybę jį perkelti į kitas pareigas.

21.1. Kaip minėta, pagal ginčijamą Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą valstybės tarnautojas privalo būti nušalinamas nuo pareigų visais atvejais, kai gaunama informacijos, kad jis įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, be to, valstybės tarnautojas visais atvejais privalo būti nušalintas nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos.

Minėta ir tai, kad Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinto laikino nušalinimo nuo pareigų teisiniu reguliavimu asmenims, priimantiems sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, nesuteikta diskrecija vertinti nušalinimo nuo pareigų būtinumą ir (ar) jo proporcingumą ar nustatyti kitokį negu nurodytasis laikotarpį, kuriam valstybės tarnautojas nušalinamas nuo pareigų, *inter alia* nenumatyta galimybė panaikinti valstybės tarnautojo nušalinimą nuo pareigų nepasibaigus baudžiamajam procesui, jeigu asmenų, priimančių sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, manymu ši priemonė taptų neberekalinga.

21.2. Pažymėtina, kad tokiu Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas siekė konstituciškai pagrįsto tikslo užtikrinti einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą, institucijų, kuriose jie dirba, ir visos valstybės tarnybos autoritetą, visuomenės, piliečių pasitikėjimą valstybės tarnybos sistema, t. y. užtikrinti, kad pareigų valstybės tarnyboje laikinai neitų asmenys, įtariami ar kaltinami padarę tam tikras nusikalstamas veikas, nes dėl jų patikimumo, *inter alia* dėl to, ar jie savo pareigas vykdo laikydamiesi Konstitucijos ir įstatymų, valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principų – atsakomybės, lojalumo valstybei, nesavanaudiškumo, sąžiningumo ir nešališkumo, padorumo, pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, viešumo ir skaidrumo ir kt., iškilų pagrįstų abejonių.

Pažymėtina ir tai, kad siekiant šio tikslo Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintu teisiniu reguliavimu asmenims, priimantiems sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, nesudaryta jokių galimybių, atsižvelgiant į įvairias svarbias aplinkybes, *inter alia* į valstybės tarnautojo, įtariamo ar kaltinamo padarius tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamo ar kaltinamo padarius nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, einamų pareigų valstybės tarnyboje svarbą, jo vykdomų funkcijų ypatumus, jam tenkančią atsakomybę, galimybę jį perkelti į kitas pareigas ir pan., spręsti, ar valstybės

tarnautojo nušalinimas nuo pareigų yra būtinas. Tokiu teisiniu reguliavimu taip pat nesuteikta teisė nustatyti kitokį laikotarpį, kuriam valstybės tarnautojas nušalinamas nuo pareigų, t. y. valstybės tarnautojas visais atvejais privalo būti nušalinamas nuo pareigų iki baudžiamojo proceso, kuris, kaip minėta, gali trukti neapibrėžtą, taigi ir ilgą, laiką, pabaigos, taip sudarant prielaidas nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų neapibrėžtam, taigi ir ilgam, laikui. Be to, Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte nenumatyta galimybė panaikinti valstybės tarnautojo nušalinimą nuo pareigų nepasibaigus baudžiamajam procesui, kai ši priemonė gali būti vertintina kaip nebereikalinga, kaip antai jeigu pirmosios instancijos teismas priima išteisinamąjį nuosprendį.

Taigi įstatymų leidėjas, Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintu nušalinimo nuo pareigų teisiniu reguliavimu siekdamas konstituciškai pagrįsto tikslo užtikrinti einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą, apsaugoti institucijų, kuriose jie dirba, ir visos valstybės tarnybos autoritetą, visuomenės, piliečių pasitikėjimą valstybės tarnybos sistema, nesudarė prielaidų įvertinti individualią kiekvieno valstybės tarnautojo, apie kurį gauta informacijos, kad jis įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, situaciją atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, kurios sudarytų sąlygas atitinkamai individualizuoti konkrečią situaciją, ir nustatyti minėtam asmeniui konkrečiu atveju taikytinas (būtinas) jo teises ribojančias priemones, jų taikymo trukmę, ir taip nesilaikė iš konstitucinio proporcingumo principo kylančio reikalavimo asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti.

Toks teisinis reguliavimas taip pat vertintinas kaip neatitinkantis iš konstitucinio teisingumo principo kylančio reikalavimo įstatymų leidėjui, reguliuojant nušalinimo nuo pareigų teisinius santykius, užtikrinti tam tikrą interesų, t. y. intereso apsaugoti nušalinamo nuo pareigų valstybės tarnautojo teises ir laisves ir viešojo intereso užtikrinti einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų patikimumą, apsaugoti institucijų, kuriose jie dirba, ir visos valstybės tarnybos autoritetą, visuomenės, piliečių pasitikėjimą valstybės tarnybos sistema, pusiausvyrą.

21.3. Vadinasi, teisinis reguliavimas, įtvirtintas Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte, kuriuo nustatyta asmenų, priimančių sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, pareiga, gavus informacijos, kad valstybės tarnautojas įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, visais atvejais privalomai nušalinti tokį valstybės tarnautoją nuo pareigų, taip pat visais atvejais privalomai nušalinti jį nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos, t. y. sudarant prielaidas nušalinti valstybės tarnautoją nuo pareigų neapibrėžtam, taigi ir ilgam, laikui, neatitinka konstitucinių teisingumo, proporcingumo principų reikalavimų, taigi ir iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių imperatyvų.

21.4. Konstatuotina ir tai, kad įstatymų leidėjas, nustatęs ginčijamą Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintą teisinį reguliavimą, nesilaikydamas iš konstitucinio proporcingumo principo kylančio reikalavimo, kad įstatyme numatytos priemonės turi būti būtinos teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti, neproporcingai apribojo piliečio konstitucinę teisę lygiomis sąlygomis stoti į valstybės tarnybą, įtvirtintą Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje, taigi ir Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą žmogaus teisę laisvai pasirinkti darbą.

21.5. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad, kaip minėta, pagal Valstybės tarnybos įstatymo 34 straipsnio (2013 m. liepos 2 d. redakcija) 2 dalies 3 punkte nustatytą teisinį reguliavimą asmuo, priimančias sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, turėjo teisę spręsti, ar nušalinti valstybės tarnautoją, įtariamą ar kaltinamą padarius tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamą ar kaltinamą padarius nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, nuo pareigų, taip pat spręsti, kokiam laikui toks valstybės tarnautojas turėjo būti nušalintas nuo pareigų.

22. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktas tiek, kiek pagal jį asmenys, priimančias sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, gavę informacijos, kad valstybės tarnautojas įtiriamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtiriamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, visais atvejais privalo nušalinti tokį valstybės tarnautoją nuo pareigų, taip pat visais atvejais privalo nušalinti jį nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos, prieštarauja Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies nuostatai „piliečiai turi teisę <...> lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą“, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

23. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas toliau netirs, ar Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktas neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsnio 1 daliai.

IV

Valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija)

41 straipsnio 2 dalies tiek, kiek nurodyta, atitiktis Konstitucijai vertinimas

24. Pareiškėja taip pat prašo ištirti, ar Įstatymo 41 straipsnio 2 dalis tiek, kiek joje nustatyta, kad už nušalinimo laikotarpį valstybės tarnautojui darbo užmokestis nemokamas, neprieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui.

25. Pareiškėjos teigimu, nušalintas nuo pareigų valstybės tarnautojas neapibrėžtą laiką negauna jokių pajamų, jam netaikomos jokios socialinės garantijos, be kita ko, jis nedraudžiamas socialiniu draudimu, neturi teisės gauti ligos, darbo paieškos išmokų. Taip, pasak pareiškėjos,

valstybės tarnautojo atžvilgiu sukuriama konstituciškai nepagrįstas, neproporcingas teisinis bei socialinis netikrumas ir nesaugumas, kartu pažeidžiama konstitucinė asmens teisė gauti socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų nustatytais atvejais.

26. Iš pareiškėjos argumentų ir šios konstitucinės justicijos bylos medžiagos matyti, kad pareiškėja abejoja Įstatymo 41 straipsnio 2 dalies atitiktimi Konstitucijai tiek, kiek pagal ją už nušalinimo laikotarpį darbo užmokestis nemokamas pagal Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą nuo pareigų nušalintam valstybės tarnautojui.

Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas pagal pareiškėjos prašymą tirs, ar Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, 52 straipsniui, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Įstatymo 41 straipsnio 2 dalis tiek, kiek pagal ją už nušalinimo laikotarpį darbo užmokestis nemokamas pagal Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą nuo pareigų nušalintam valstybės tarnautojui.

27. Sprendžiant dėl Įstatymo 41 straipsnio 2 dalies tiek, kiek nurodyta, atitikties Konstitucijos 48 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad, kaip minėta:

- konstitucinis teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės;

- vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų yra konstitucinis proporcingumo principas, reiškiantis, kad įstatyme numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir kad jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti;

- reikalavimas asmens teisių ir laisvių įstatymu neriboti labiau, negu reikia teisėtiems ir visuomenei svarbiems tikslams pasiekti, *inter alia* suponuoja reikalavimą įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris sudarytų prielaidas pakankamai individualizuoti asmens teisių ir laisvių apribojimus;

- neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas yra ir konstitucinis teisingumo principas; teisingumas gali būti įgyvendintas užtikrinant tam tikrą interesų pusiausvyrą, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos;

- pagal Konstituciją, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalies nuostatą „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą“, įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį nuo pareigų laikinai nušalintiems valstybės tarnautojams nušalinimo laikotarpiu tam tikrą protingą laiką atlyginimas nebūtų mokamas, kita vertus, valstybės tarnautojo, įtariamo ar kaltinamo padarius tam tikrą nusikalstamą veiką, laikinas nušalinimas nuo pareigų neturi virsti bausme už nusikalstamą veiką, kurią padarius jis yra įtariamasis ar kaltinamas;

– įstatymų leidėjas, nustatęs su einančių pareigas valstybės tarnyboje asmenų reputacija susijusį reikalavimą nebūti įtariamais ar kaltinamiems padarius tam tikras nusikalstamas veikas bei numatęs laikiną tokio reikalavimo neatitinkančių asmenų nušalinimą nuo pareigų, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalies nuostatą „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju“, konstitucinius teisingumo, proporcingumo principus, atsižvelgdamas į nušalintų nuo pareigų valstybės tarnautojų teisinio statuso, *inter alia* teisių ir laisvių, kurias jie turi pagal Konstituciją ir įstatymus, be kita ko, teisės dirbti kitą darbą ir gauti socialinę apsaugą nedarbo atveju, įgyvendinimo ypatumus, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį ilgam laikui nuo pareigų nušalintam valstybės tarnautojui, praėjus tam tikram įstatymų leidėjo nustatytam protingam laikui nuo nušalinimo pradžios, atlyginimas (ar jo dalis) ir toliau nebūtų mokamas; įstatymų leidėjas, nustatydamas atlyginimo dydį tokiems asmenims, turi atsižvelgti, be kita ko, į tai, kad jie nušalinimo laikotarpiu nevykdo valstybės tarnautojo pareigų, taip pat įvertinti jiems taikomų teisės dirbti kitą darbą ar užsiimti kita veikla ribojimų apimtį.

27.1. Minėta, kad, pagal šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamą Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, nušalintam nuo pareigų valstybės tarnautojui už nušalinimo laikotarpį darbo užmokestis nemokamas, tačiau jeigu jis nuo tarnybos nušalintas nepagrįstai ar nepasitvirtinus aplinkybėms, lėmusioms nušalinimą, jis gražinamas į eitas pareigas ir jam išmokamas darbo užmokestis už laikotarpį, kurį jis buvo nušalintas nuo tarnybos, taip pat gali būti mokami delspinigiai.

Minėta ir tai, kad Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, aiškinamu kartu su įtvirtintuoju Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punkte, sudarytos prielaidos nušalintam nuo pareigų valstybės tarnautojui nemokėti darbo užmokesčio neapibrėžtą, taigi ir ilgą, laiką.

Taip pat minėta, kad Įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje (2020 m. birželio 25 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 1 punkte (2020 m. birželio 25 d. redakcija), 2 punkte (2018 m. gruodžio 18 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu valstybės tarnautojams nustatyti tam tikri ribojimai dirbti kitą darbą ir užsiimti bet kokia kita veikla, o pagal Nedarbo socialinio draudimo įstatymo 5 straipsnio 1 dalį (2017 m. gruodžio 21 d. redakcija), Užimtumo įstatymo 22 straipsnio (2017 m. gruodžio 21 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) 1 dalies 1 punktą, nuo pareigų nušalintas valstybės tarnautojas nėra laikomas bedarbiu ir neturi teisės į nedarbo draudimo išmoką.

27.2. Taigi konstatuotina, kad įstatymų leidėjas, Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu sudaręs prielaidas pagal Įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą nuo pareigų nušalintam valstybės tarnautojui neapibrėžtą, taigi ir ilgą, laiką nemokėti darbo užmokesčio, kuris paprastai yra pagrindinis tokio asmens pajamų šaltinis, neatsižvelgė į, be kita ko, valstybės tarnautojams taikomus teisės dirbti kitą darbą ir užsiimti bet kokia kita veikla apribojimus, taip pat į

tai, kad nuo pareigų nušalintas valstybės tarnautojas išlaiko valstybės tarnautojo statusą, taigi negali pasinaudoti įstatymų nustatyta tvarka valstybės suteikiama socialine apsauga nedarbo atveju. Tokiu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas sudarė prielaidas atsirasti situacijai, kai nušalintam nuo pareigų valstybės tarnautojui ilgą laiką neužtikrinami net jo minimalūs socialiai priimtini poreikiai.

Konstatuotina ir tai, kad toks darbo užmokesčio nemokėjimas pagal Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, kai darbo užmokestis nemokamas ilgą laiką, taigi net ir praėjus tam tikram protingam laikui nuo valstybės tarnautojo, įtariamo ar kaltinamo padarius tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamo ar kaltinamo padarius nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, nušalinimo nuo pareigų, savo esme gali būti prilyginamas tokio valstybės tarnautojo baudimui už nusikalstamą veiką, kurią padarius jis yra įtariamasis ar kaltinamas.

Vadinasi, Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje nustatydamas ginčijamą teisinį reguliavimą, įstatymų leidėjas nesilaikė iš Konstitucijos, *inter alia* jos 48 straipsnio 1 dalies nuostatos „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju“, konstitucinių teisingumo, proporcingumo principų, kylančio reikalavimo, atsižvelgiant į nušalintų nuo pareigų valstybės tarnautojų teisinio statuso, *inter alia* teisių ir laisvių, kurias jie turi pagal Konstituciją ir įstatymus, be kita ko, teisės dirbti kitą darbą ir gauti socialinę apsaugą nedarbo atveju, įgyvendinimo ypatumus, nenustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį ilgam laikui nuo pareigų nušalintam valstybės tarnautojui, praėjus tam tikram įstatymų leidėjo nustatytam protingam laikui nuo nušalinimo pradžios, atlyginimas (ar jo dalis) ir toliau nebūtų mokamas.

27.3. Taigi Įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas vertintinas kaip neatitinkantis konstitucinių teisingumo, proporcingumo principų reikalavimų, taigi ir iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių imperatyvų, taip pat kaip pažeidžiantis Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą žmogaus teisę gauti teisingą apmokėjimą už darbą.

28. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Įstatymo 41 straipsnio 2 dalis tiek, kiek pagal ją sudarytos prielaidos neapibrėžta, taigi ir ilgą, laiką nemokėti darbo užmokesčio pagal šio įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą nuo pareigų nušalintam valstybės tarnautojui, prieštarauja Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

29. Tai konstatavęs, Konstitucinis Teismas toliau netirs, ar Įstatymo 41 straipsnio 2 dalis tiek, kiek nurodyta, neprieštarauja Konstitucijos 52 straipsniui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija, TAR, 2018-07-16, Nr. 12037) 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą tiek, kiek pagal jį asmenys, priimančys sprendimą dėl valstybės tarnautojo nušalinimo nuo pareigų, gavę informacijos, kad valstybės tarnautojas įtariamas ar kaltinamas padaręs tyčinį sunkų arba labai sunkų nusikaltimą arba įtariamas ar kaltinamas padaręs nusikaltimą arba baudžiamąjį nusižengimą valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams, visais atvejais privalo nušalinti tokį valstybės tarnautoją nuo pareigų, taip pat visais atvejais privalo nušalinti jį nuo pareigų iki baudžiamojo proceso pabaigos, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalies nuostatai „piliečiai turi teisę <...> lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą“, 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus gali laisvai pasirinkti darbą“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (2018 m. birželio 29 d. redakcija, TAR, 2018-07-16, Nr. 12037) 41 straipsnio 2 dalis tiek, kiek pagal ją sudarytos prielaidos neapibrėžta, taigi ir ilgą, laiką nemokėti darbo užmokesčio pagal šio įstatymo 40 straipsnio 1 dalies 3 punktą nuo pareigų nušalintam valstybės tarnautojui, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnio 1 dalies nuostatai „kiekvienas žmogus <...> turi teisę <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą“, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Giedrė Lastauskienė

Vytautas Mizaras

Algis Norkūnas

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė